

ПОЛЯКИ ТА УКРАЇНЦІ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Марцінів Юрій,

магістрант I-го року навчання

історичного факультету

Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка

e-mail: yurii.martsiniv@gmail.com

Науковий керівник: **Алексієвець Леся,**

доктор історичних наук, професор,

кафедра всесвітньої історії та релігієзнавства

Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка

Початок ХХ ст. ознаменував для європейського континенту насичену добу, яка була для усіх народів вирішальною, через тодішню геополітичну обстановку між країнами. Насамперед, посилилась гонка озброєнь між провідними державами світу, а подалі між двома військово-політичними блоками – Троїстим союзом і Антантою. Напруга наростала не лише між керівництвами кожної з країн, а й серед населення, яке в деякій мірі не було прихильним одне до одного.

Такою моноетнічною державою була Австро-Угорщина, в складі якої жило чимало народів по всій імперії. І такими народами якраз були українці і поляки, які щільно проживали у Королівстві Галичини і Володимирії. Обидва народи, були не лише поневолені сусідніми імперіями, але й розділені між ними. Поляки, утративши свою державність після трьох поділів Речі Посполитої, так як і українці, опинились в путах поневолення, але паралельно вони не втратили віру у відновлення своєї незалежності, про це свідчать і польські повстання, які виникали упродовж «довгого ХІХ століття». Хоч вони і зазнали невдач, але це продемонструвало, що польський національний рух живий і продовжує діяти задля найвищої мети – незалежності. Паралельно, українці, які теж після поділів Речі Посполитої опинились в складі сусідніх імперій, теж розвивали свій національний рух, що виражався в культурному та соціальному аспекті, а у найрадикальніших його формах – прагнення до створення держави. Однак, варто зауважити, що польський і український національний рух хоч і переслідував спільну ціль, як боротьбу проти пануванням над ними чужих імперій, вони одне до одного відносились доволі прохолодно, якщо взагалі не вороже, коли питання поставало про приналежність Східної Галичини, так як поляки вважали цей регіон невід'ємною частиною їхньої майбутньої відновленої держави. Особливо найгарячіша фаза протистояння за цю землю розгориться після

розпаду Австро-Угорщини, внаслідок поразки в Першій світовій війні. Тоді почнеться повномасштабна польська-українська війна, яка засвідчить, що «рубікон уже було перейдено».

Однак, ще на початку ХХ ст. була віра, що обидва народи зможуть домовитись про певне порозуміння між собою у складних питаннях. До прикладу, ще у 1890 р. з ініціативи Галицького крайового сейму, який був основним представницьким органом у Галичині, польська та українська фракція уклали між собою певну усну угоду, що мало на меті знайти шляхи врегулювання усього. Воно передбачало два головних аспекти. Перший – надання австрійською владою, і місцевою польською, нових рівноправних прав для українського населення, в тому числі створення кафедри історії України в Львівському університеті, відкриття нової української гімназії, утравізацію (впровадження двомовності) в усіх учительських семінаріях, практична реалізація гарантованої конституцією рівноправності в краї української мови з польською та німецькою [1]. Другий аспект – це таким чином спроба порозуміння між польською і українською стороною, і донесення того факту, що лише на рівноправних позиціях можна будувати конструктивним діалогом мирне і спокійне співжиття. Але загалом ця політична спроба порозуміння була згодом провалена, що продемонструвало неготовність сторін до цього на даному етапі. Тим не менш, паралельно українська політична еліта продовжувала активно боротися за поділ Галичини, і утворення окремого українського коронного автономного краю у Східній Галичині, аби не лише здобути певну автономію для себе, а й вирішити конфліктні суперечки з поляками. Але ні австрійська сторона, ні тим паче поляки не зустріли цю пропозицію схвально, що засвідчувало безперспективність виконання цього плану в життя. Не вирішення питання щодо Східної Галичини, яка розглядалась територією майбутнього державотворення одного із народів та набуття цьому дуже насиченого політичного забарвлення, особливо поближче до початку Першої світової війни, сприяло тому, що українсько-польські відносини у Галичині почали набувати відкритого конфліктного характеру. Так як польська політична еліта в Австро-Угорській імперії намагалась не допустити будь-якого зближення між українцями і Габсбургами, тому лобіювала свої інтереси та погляди доволі активно та переконливо, не жаліючи будь-яких ресурсів.

Ситуація справді загострювалась з кожним роком, до прикладу, тодішню Галичину сколихнуло два вбивства, які сталися на цій етнічній основі. Мова йде про вбивство 1908 р. українцем Мирославом Січинським намісника Галичини Анджея Потоцького, а також загибель в 1910 р. українця Адама Коцка під час заворушень в університеті між польськими й українськими студентами. Щодо першого випадку, то це був акт помсти за спроби Потоцьким різними способами сфальсифікувати вибори не в

користь українців, а також його пов'язували із вбивством жандармами українського кандидата до Галицького Сейму Марка Каганця в тому ж 1908 р. Через два роки, у 1910 р., стався ще один гострий інцидент, але уже в середовищі Львівського університету, де відбувся відкритий конфлікт між польськими і українськими студентами. Це була не перша сутичка в стінах цього навчального закладу, але в цьому випадку, на відміну від попередніх, усе завершилось трагічно для одної сторони. Причиною цього стало перешкоджання польськими студентами організації студентського віче, яке планували провести їх українські колеги по університету, після того як австрійський уряд вкотре не наважувався виокремити українські кафедри Львівського університету в окрему установу. Внаслідок бійки між поляками та українцями, від кульового поранення загинув 21-річний студент права Адам Коцко, також було чимало поранених [2]. Ці усі трагічні події викликали народні збурення, що не могли не перерости у більші форми неприязні та конфліктності між двома народами, апогей яких проявився доволі швидко.

Висновки. Таким чином, поляки та українці вступили у ХХ ст. поневоленими та розділеними, у складі імперій, які ось-ось були готові між собою вступити в криваву бійню під назвою Перша світова війна, але які лиш чекали слушного приводу. Але паралельно, польський і український національний рух був доволі помітний і сильний, плекаючи надію на власну державність. У результаті, обом народам вдалось все ж здобути врешті решт омріяні національні держави, але шляхом проходження крізь вир Першої світової війни. Вона як для українців, так і для поляків була братовбивчою, так як в межах ворогуючих імперій знаходились їхні ж брати й сестри, яким прийшлося воювати між собою за чужі для них інтереси. Але в результаті, польський та український народ пішли тоді різними шляхами, першим вдалося все ж зберегти свою державу, а нам – ні, що переросло у чергову окупацію, для галичан – під польським гнітом, а для інших українців – під радянським. І як покаже далі історія, польсько-українські відносини ще не раз будуть проходити насичені і суперечні події упродовж усього ХХ ст. А ось якими ці взаємозв'язки будуть у нашому, ХХІ ст., буде вирішуватись нашими сучасниками з обох сторін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Клим'юк У. Українсько-польські взаємини у роки Першої світової війни в контексті концепції націотворення. *Український історичний збірник*. 2017. № 19. С. 161–174.
2. Ониськів М. Коцко Адам Андрійович. *Тернопільський енциклопедичний словник: у 4 т.* 2 том. Тернопіль, 2005. 205 с.
3. Барвінський О. Спомини з мого життя. Т. 2. Ч. 3, 4. Ред.: Л. Винар, М. Жулинський. К.: ВД «Стилос», 2010. 1120 с.